

STATENS SIVILRETTSFORVALTNING

Tilsyn med uskiiftebo der arvinger har verge

En veiledning til fylkesmennene

Gjeldende fra: 1. juli 2013

Innholdsfortegnelse

Veiledning for fylkesmannens tilsyn med uskiftebo der arvinger har verge	3
1 Innledning.....	3
1.1 Tilsyn.....	3
1.2 Midlertidig verge (setteverge).....	3
2 Fylkesmannens orienteringsplikt – arvelovens regler	3
2.1 Innledning.....	3
2.2 Arveloven § 19.....	3
2.3 Arveloven § 21.....	4
2.4 Arveloven §§ 23 og 28a	4
2.5 Arveloven § 24.....	4
2.6 Arveloven § 27.....	4
3 Gjennomgang av uskifteboet.....	4
3.1 Innledning.....	4
3.2 På tidspunktet for opprettelse av uskiftebo.....	5
3.3 På senere tidspunkter	5
4 Kontroll med uskifteboet.....	5
4.1 Gjenlevende ektefelles plikt	5
4.2 Den midlertidige vergens plikt	5
4.3 Fylkesmannens kontroll.....	5
4.4 Fylkesmannens reaksjoner ved mislighold o.a.	5

Veiledning for fylkesmannens tilsyn med uskiftebo der arvinger har verge

1 Innledning

1.1 Tilsyn

I henhold til vergemålsforskriften § 3 skal fylkesmannen føre tilsyn med uskiftebo der arvinger er under vergemål. Bestemmelsen er generelt utformet og gjelder både mindreårige og voksne personer med verge, men er mest praktisk der arvingen(e) i uskifteboet er mindreårige og gjenlevende ektefelle er verge.

Utgangspunktet er at gjenlevende ektefelle råder fritt over uskifteboet, jf. arveloven § 18, med visse forbehold og begrensninger i samme lov.

1.2 Midlertidig verge (setteverge)

I forskriftens § 3 henvises til arveloven § 15, som stadfester en plikt til oppnevning av midlertidig verge (setteverge) i uskiftebo hvor gjenlevende ektefelle er verge for arving under vergemål. Midlertidig verge vil i henhold til mandatet utformet av fylkesmannen ha en plikt til å føre løpende tilsyn med uskifteboet. Fylkesmannen har det overordnede ansvaret.

En midlertidig verge må være egnet for oppdraget og ikke være inhabil, jf. vergemålsloven §§ 28 og 34. At den midlertidige vergen må være habil innebærer at gjenlevende ektefelles familie og venner ikke bør oppnevnes, mens slektninger og venner av avdøde typisk kan være aktuelle som midlertidig verge.

2 Fylkesmannens orienteringsplikt – arvelovens regler

2.1 Innledning

Av vergemålsforskriften § 3 første ledd annet punktum fremgår at fylkesmannen skal orientere midlertidig verge og gjenlevende ektefelle om de relevante bestemmelser i arveloven.

Nedenfor følger en gjennomgang av de bestemmelser i arveloven kapittel III som særlig gjør seg gjeldende med hensyn til gjenlevende ektefelles råderett over uskifteboet og arvingens eventuelle rett til å kreve skifte.

2.2 Arveloven § 19

Gjenlevende ektefelle kan ikke gi bort fast eiendom eller andre gaver som står i misforhold til boets verdi uten samtykke fra arvingene. Fylkesmannen må i tillegg samtykke for mindreårige arvinger. For voksne som er fratatt rettslig handleevne må eventuelt også vergen samtykke, og altså midlertidig verge dersom det er gjenlevende ektefelle som er verge. I henhold til rettspraksis anses grensen for en uforholdsmessig forringelse av boet å gå ved en reduksjon tilsvarende 20-25 % av boets totale verdi.¹

¹ Se RG 1991 side 675 hvor en gave som utgjorde 29 % av boet ble omstøtt og RG 1993 side 493 hvor en gave på 20,5 % av boets nettoformue ble godtatt. Se også Peter Lødrup, Arverett 5. utg., Oslo 2008 side 359, John Asland, Uskifte, Oslo 2008 side 198-207 og Unneberg i Jussens Venner 1997 side 218-223.

2.3 Arveloven § 21

Gjenlevende ektefelle kan ikke gi én arving helt eller delvis oppgjør uten at den/de øvrige arvinger mottar tilsvarende oppgjør. Motsetter gjenlevende ektefelle seg å gi likt oppgjør, kan arvingene kreve at boet skiftes. Arvingene kan imidlertid samtykke til slik utdeling. Er arvingen mindreårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, må også vergen og fylkesmannen samtykke til utdelingen. Eventuelle utdelinger skal gå til avkortning i det senere oppgjør.

2.4 Arveloven §§ 23 og 28a

Gjenlevende ektefelles rett til å sitte i uskifte faller bort dersom han/hun inngår nytt ekteskap eller blir satt under vergemål med fratakelse av den rettslige handleevne på det økonomiske området.

Også dersom gjenlevende ektefelle inngår samboerskap jf. arveloven § 28a, av mer enn to års varighet eller hvor samboerne venter, har eller har hatt felles barn, bortfaller retten til uskifte.

2.5 Arveloven § 24

Gjenlevende ektefelle har rett til når som helst å skifte boet, forutsatt at det gis likt oppgjør til arvingene.

Dersom gjenlevende ektefelle forsømmer oppfostringsplikten etter barnelovens regler, kan arvingen kreve skifte av boet.

Arvingen kan også kreve boet skiftet dersom gjenlevende ektefelle på grunn av mislig atferd minker boets verdi unødige.

For mindreårig arving og arving som er fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, må krav om skifte fremmes med samtykke fra både vergen og fylkesmannen.

Avdødes særkullsbarn som var mindreårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området på tidspunktet for opprettelse av uskifteboet, får ved myndighetsalder, eller dersom den rettslige handleevnen gjenvinnes, selvstendig rett til å kreve skifte.

2.6 Arveloven § 27

Ved mislighold fra gjenlevende ektefelles side som har medført en vesentlig minking av boets verdier, kan arvingene kreve vederlag fra boet, eventuelt fra gjenlevende ektefelles særformue. Arvingenes rett til vederlag har imidlertid prioritet etter kreditorenes rett til dekning.

Tilsvarende kan arvingene kreve vederlag dersom gjenlevende ektefelle har brukt uskiftemidler til å øke sin særformue.

Vederlaget ytes ved skifte av boet og kan ikke kreves kompensert senere dersom det på skiftetidspunktet ikke finnes tilstrekkelige midler.

3 Gjennomgang av uskifteboet

3.1 Innledning

Etter vergemålsforskriften § 3 annet ledd første punktum skal fylkesmannen i den utstrekning det er nødvendig gjennomgå uskifteboet sammen med den midlertidige vergen. I dette ligger en veiledningsplikt overfor midlertidig verge. I tillegg sikrer det

at midlertidig verge og fylkesmannen har en felles forståelse av hvilke verdier som finnes i uskifteboet.

3.2 På tidspunktet for opprettelse av uskiftebo

For at fylkesmannen skal ha et sammenligningsgrunnlag for senere kontroller med uskifteboet er det viktig at det utformes en dokumentert oversikt over uskifteboets formuesstatus per tidspunktet for opprettelsen. Fylkesmannen bør sette opp en spesifisert oversikt vedlagt relevant dokumentasjon fra gjenlevende ektefelle, eksempelvis over innestående på bankkonti, verdipapirer, fast eiendom og belåningsgrad, løsøre m.m.

3.3 På senere tidspunkter

For å kunne oppdage og avverge eventuell verdiforringelse så raskt som mulig, må fylkesmannen utarbeide rutiner for løpende kontroll av uskifteboet.

4 Kontroll med uskifteboet

4.1 Gjenlevende ektefelles plikt

Gjenlevende ektefelle plikter etter vergemålsforskriften § 3 å utlevere de opplysninger som er nødvendige for at fylkesmannen kan føre kontroll med uskifteboet. Arten av opplysninger er ikke spesifisert nærmere. Typisk vil dette være ligningsopplysninger, oppgaver fra bank, bostedsattest o.a.

Dersom gjenlevende ektefelle ikke overholder opplysningsplikten, kan fylkesmannen av eget tiltak innhente de relevante opplysninger

4.2 Den midlertidige vergens plikt

Den midlertidige vergens ansvar er i all hovedsak begrenset til å melde fra til fylkesmannen dersom det oppstår situasjoner som medfører at arvingen kan kreve skifte av boet. Det mest praktiske er derfor å oppnevne en midlertidig verge som har jevnlig kontakt med den aktuelle familie, jf. det som er nevnt foran i punkt 1.2. Den midlertidige vergen har oftest bedre forutsetninger enn fylkesmannen for å fange opp løpende endringer i gjenlevende ektefelles formuessituasjon, opplysning om vedkommende ønsker å inngå nytt ekteskap osv.

4.3 Fylkesmannens kontroll

Fylkesmannen skal tilse at gjenlevende ektefelle ikke foretar disposisjoner som er i strid med reglene i arveloven kapittel III. Det bør legges opp til en årlig kontroll med uskifteboet fra fylkesmannens side, i tillegg til en eventuell kontroll etter mottatte opplysninger fra den midlertidige vergen eller andre. Ettersom også den midlertidige vergen har et løpende tilsynsansvar, synes det ikke nødvendig å foreta hyppigere kontroller.

Kontrollen kan utføres ved innhenting av lignings- og folkeregisteropplysninger fra Skatteetaten, opplysninger fra eiendoms- og borettsregisteret m.v.

4.4 Fylkesmannens reaksjoner ved mislighold o.a.

Det vil kunne forekomme at midlertidig verge og/eller fylkesmannen oppdager at verdiene i uskifteboet er forringet, eller at gjenlevende ektefelle har inngått nytt samboerskap eller ekteskap uten å melde fra. Midlertidig verge bør rådføre seg med fylkesmannen, jf. vergemålsloven § 47 annet ledd, da dette vil være en avgjørelse av særlig betydning for personen med verge. Fylkesmannen og midlertidig verge må deretter snarest vurdere om boet skal skiftes, og eventuelt ta de nødvendige rettslige

skritt på vegne av arvingen(e). Det er midlertidig verge som formelt sett har myndigheten til å ta ut stevning.